

WSTĘP

Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego zapowiedziało ostatnio, że przy okazji nowelizacji ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce zajmie się także problemem depresji, zaburzeń lękowych, jakie panują w środowisku akademii. Co znamienne, chodzi o problemy, z jakimi borykają się nie tylko studenci, ale także pracownicy naukowci. Z taką nowelizacją należy się zgodzić. Można stwierdzić: wreszcie. Owszem, studenci mają swoje problemy, i należy podejmować stosowne działania, by tym problemom przeciwdziałać. Powszechnie pisze się (słusznie!) o konieczności realizacji dobrostanu studentów. Natomiast problemy nauczycieli akademickich są często niestety traktowane z obojętnością i nie zawsze znajdują zrozumienie wśród społeczeństwa oraz przedstawicieli władzy publicznej. Podkreślenia wymaga także niedosyt dyskusji o dobrostanie pracowników naukowych.

W tym kontekście warto dostrzec inny problem, określaný jako jednokierunkowa nierówność bądź też zero-jedynkowość (wszystko dla jednej grupy, dla drugiej nic albo niewiele): przynależymy do określonej grupy, obok tej grupy istnieją inne grupy, np. obok grupy kobiet istnieje grupa mężczyzn; w obszarze szkolnictwa wyższego obok grupy nauczycieli istnieje grupa studentów; w administracji publicznej obok grupy urzędników istnieje grupa interesantów. Występuje także grupa młodych oraz grupa seniorów. Takich przykładów można podać więcej. Problem zero-jedynkowości Richard V. Reeves opisał na przykładzie grupy kobiet i grupy mężczyzn. Zauważył, że konieczna jest zmiana stanowiska i uznanie, iż nierówności płci mogą przebiegać w obu kierunkach: „Z historycznego punktu widzenia walka o równość płci była walką o dziewczęta i kobiety (...). Dotarliśmy jednak do punktu, w którym należy poważnie potraktować nierówności płci dotykające chłopców i mężczyzn. Wielu przedstawicieli politycznej lewicy wyraża obawę, że uznanie istnienia problemów chłopców i mężczyzn w taki czy inny sposób zahamuje działania podejmowane na rzecz kobiet i dziewcząt. Jest to progresywna wersja myślenia o sumie zerowej: aby dać coś tym pierwszym, należy najpierw odebrać coś tym drugim”¹.

Podkreślenia wymaga, iż monografię tę – w wersji anglojęzycznej – polecał do przeczytania Barack Obama. Mówienie o prawach mężczyzn nie oznacza zabierania tych praw kobietom. Kobiety oczywiście mają swoje niepodważalne prawa; niektórzy uznają jednak, że aby przyznać jednej grupie prawa, należy je zabrać grupie drugiej. Boją się, że mówiący o prawach mężczyzn chcą odebrać prawa ko-

---

¹ R.V. Reeves, *Chłopcy i mężczyźni. Dlaczego współcześni mężczyźni przeżywają trudności, dlaczego to ważne i co z tym zrobić?*, Kraków 2024, s. 234.

biecie. Takie podejście jest uzasadnieniem do „promowania” praw jednej grupy, a obojętności wobec praw drugiej grupy. W przypadku płci problem dyskryminacji mężczyzn jest już jednak widoczny i od pewnego czasu opisywany w literaturze przedmiotu².

Wracając natomiast do kwestii pracowników akademickich, podkreślenia wymaga, że problemem tego środowiska są nie tylko zarobki (zarówno nauczycieli akademickich, jak i pracowników uczelnianej administracji), czy stany depresyjne i lękowe oraz wypalenie zawodowe. Problemy nauczycieli akademickich (i szerzej: pracowników naukowych) są od pewnego czasu widoczne i zgłaszane przez Rzecznika Praw Obywatelskich, jak choćby kwestia dostępności: np. wejście na mównicę czy możliwość prowadzenia zajęć zza biurka na podwyższeniu³.

Zresztą problematyka szkolnictwa wyższego jest widoczna także w artykułach naukowych, jakie proponujemy Czytelnikowi w tym numerze. W artykule A. Ziółkowskiej i G. Krawca dokonano analizy konfliktów interesów w szkolnictwie wyższym i nauce, wynikających z różnic między grupami zawodowymi.

Ponadto w niniejszym numerze opublikowano artykuły z innych obszarów. Chodzi o historię prawa i instytucje prawne: artykuły i teksty dotyczące historycznych aspektów prawa, jego ewolucji oraz funkcjonowania instytucji prawnych w różnych epokach i systemach. P. Bargieł dokonuje analizy historycznego przypadku impeachmentu sędziego w USA, jego wpływu na ustrój i kontekst polityczny, z kolei E.A. Maj rekonstruuje system pomocy społecznej w Polsce przed rozbiorami – od dobroczynności prywatnej po publiczne wsparcie. Natomiast M. Wojtacki przedstawia działalność administracji w procesie wyborczym w Polsce w latach 30. XX wieku na podstawie reformy prawa wyborczego.

W numerze umieszczone są także prace z zakresu prawa konstytucyjnego i ochrony praw człowieka. Teksty z tego zakresu skupiają się na konstytucjach, prawach jednostki i ich ochronie w różnych systemach prawnych, w tym na poziomie narodowym i międzynarodowym. K. Czerwińska-Koral podejmuje dyskusję nad definicją gospodarstwa rodzinnego w polskim prawie rolnym i jej zgodnością z konstytucyjnymi celami ochrony, natomiast Ł. Gawroński przedstawia zmiany w rozumieniu godności życia ludzkiego w prawie międzynarodowym i europejskim na przestrzeni czasu. Z kolei K. Kijańska bada relacje między wolnością zrzeszania się a zasadą zrównoważonego rozwoju w kontekście konstytucyjnym. K. Michałek omawia możliwości liberalizacji prawa aborcyjnego w Polsce w świetle Konstytucji i orzecznictwa. A. Musiała krytykuje rolę państwa w polityce pracy, wskazując na brak wsparcia dla wspólnot i dominację interesów kapitału.

² Por. np. M. Gulczyński, *Przemilczane nierówności. O problemach mężczyzn w Polsce*, Kraków 2021.

³ Por. wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich do Ministra Edukacji i Nauki z dnia 3 lipca 2023 r., XI.7033.1.2023.MWR.

Jeżeli natomiast chodzi o prawo karne – zarówno materialne, jak i procesowe, to polecić należy artykuł Ł. Dedy, gdzie analizuje się zmiany w odpowiedzialności karnej za wykroczenia przeciwko mieniu i ich wpływ na praktykę sądową. Natomiast D. Oporowicz omawia prawa świadka do odmowy zeznań i obowiązków policjantów w postępowaniu przygotowawczym. Z kolei M. Sobas analizuje długostrwałe stosowanie tymczasowego aresztowania w Polsce w świetle orzecznictwa ETPCz i proponuje w tym zakresie zmiany. A. Gołębiwski wyjaśnia rolę zasady specjalności w prawie ekstradycyjnym, ze szczególnym uwzględnieniem europejskiego nakazu aresztowania.

W obszarze prawa administracyjnego i gospodarczego przedstawiono teksty dotyczące zarządzania zasobami, administracji publicznej i regulacji gospodarczych, w tym ochrony środowiska i wody. P. Niemczuk zaproponował regulację prawną dotyczącą stanu wody na gruncie jako dobra publicznego w kontekście gospodarki wodnej. Natomiast A.M. Świątkowski skomentował wyrok TSUE dotyczący RODO i ochrony danych zdrowotnych pracowników w administracji.

Jeżeli chodzi o prawo międzynarodowe i politykę bezpieczeństwa, to opublikowane artykuły dotyczą analizy regulacji międzynarodowych, strategii bezpieczeństwa narodowego i ich wpływu na państwa narodowe. M. Lasoń zaprezentował i dokonał analizy Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Nowej Zelandii z 2023 r., z uwzględnieniem roli Chin. Z kolei A. Rodzonek-Pudło podjęła zbadanie prawnych i etycznych aspektów sztucznej inteligencji w kontekście prawa międzynarodowego i europejskiego.

W obszarze prawa pracy i prawa socjalnego podkreślić należy teksty dotyczące regulacji pracy, świadczeń socjalnych i ich wpływu na społeczeństwo. A. Słysz omówił wymogi prawne dotyczące kontraktów sportowych z nieletnimi w Polsce. M. Kaczmarczyk analizuje zasady rzetelności dziennikarskiej w prawie prasowym, z uwzględnieniem obowiązków mediów. M. Konieczny charakteryzuje techniki ochrony danych osobowych przed cyberprzestępczością w kontekście prawa pracy.

Ponadto w niniejszym numerze zawarte są relacje z seminariów i konferencji, które omawiają aktualne problemy prawne i społeczne. Maciej Borski podsumował XVIII seminarium Stowarzyszenia „Fontes”, które odbyło się online z 16 grudnia 2024 r., skupiając się na prawie i jego adaptacji w różnych systemach. Natomiast K. Jurek przedstawił relację z konferencji z 19 lutego 2025 r., omawiającej prawo konstytucyjne i międzynarodowe w kontekście współczesnych wyzwań oraz opracował sprawozdanie z seminarium „Kto zasługuje na 500+?”. Dodatkowo polecamy również tłumaczenie ustawy Republiki Słowenii z dnia 29 września 1992 r. o posłach dokonane przez A. Poglódka.

W imieniu Redakcji pragnę bardzo serdecznie podziękować recenzentom: prof. dr. hab. Rafałowi Adamusowi (Uniwersytet Opolski), dr. hab. Dariuszowi Musze, prof. UO (Uniwersytet Opolski), dr. hab. Stanisławowi Niteckiemu, prof. UO (Uni-

wersytet Opolski), dr. hab. Michałowi Bożkowi, prof. UŚ (Uniwersytet Śląski w Katowicach), oraz dr. hab. Krzysztofowi Stefańskiemu, prof. UŁ (Uniwersytet Łódzki) za podjęcie trudu recenzji oraz za szczegółowe i życzliwe uwagi merytoryczne zawarte w recenzjach, które w istotny sposób wpłynęły na merytoryczną zawartość prezentowanych *Roczników*.

Powyższe artykuły i sprawozdania odzwierciedlają szerokie spectrum podejść – od historyczno-prawnych analiz po współczesne problemy technologiczne i społeczne. Wiele tekstów odnosi się do aktualnych problemów, takich jak ochrona danych osobowych, rozwój sztucznej inteligencji, zmiany w prawie aborcyjnym czy bezpieczeństwo narodowe w obliczu globalnej rywalizacji. Pokazują one, jak prawo reaguje na transformacje technologiczne, polityczne i kulturowe, oferując zarówno diagnozy, jak i propozycje rozwiązań. Tematyka artykułów łączy prawo z innymi dziedzinami, takimi jak ekonomia, socjologia, polityka czy etyka. Przykłady to analiza wpływu programów socjalnych (np. 500+) na percepcję społeczną czy rola administracji w innowacjach technologicznych. Takie podejście podkreśla konieczność holistycznego spojrzenia na współczesne wyzwania prawne. Czytelnikowi życzyć więc należy przyjemnej lektury.

Grzegorz Krawiec